

Utredning hemlöshet 2016

1 Syfte och innehåll

Utredningen om hemlöshet utgör underlag för den handlingsplan mot hemlöshet som har tagits fram i enlighet med social- och arbetsmarknadsnämndens internbudget för 2015. Utredningen innehåller:

- Socialstyrelsens definition av begreppet hemlöshet.
- En sammanfattning av den nationella hemlöshetsamordnarens rapport, ”Bostad sökes” (2014).
- Sundbybergs stads riktlinjer för bostadsförsörjning.
- Aktuell statistik över hemlöshet i Sundbyberg.
- En redogörelse för insatser mot hemlöshet i Sundbyberg.

Utredningen togs fram under hösten 2015 och har uppdaterats i mars 2016. Bland annat har statistiken avseende vräkningar, som hämtas från Kronofogdemyndigheten, uppdaterats med siffror för 2015.

2 Socialstyrelsens definition av hemlöshet

Socialstyrelsen har tagit fram en definition av begreppet ”hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden” som nu är allmänt vedertagen. I definitionen beskrivs hemlöshet utifrån fyra olika ”situationer”.

2.1 Akut hemlöshet – situation 1

En person är hänvisad till akutboende, härbärke, jourboende, skyddat boende (exempelvis kvinnojour) eller sover utomhus eller i offentliga utrymmen. Även hemlösa personer som tillfälligt bor på hotell, camping, vandrarhem och i husvagn ingår i denna situation.

2.2 Institutionsvistelse och kategoriboende – situation 2

En person är intagen eller inskriven på antingen kriminalvårdsanstalt eller stödboende inom socialtjänsten, landstinget eller hos en privat vårdgivare, alternativt på HVB-hem (hem för vård eller boende) eller SiS-institution, och ska skrivas ut inom tre månader, men personen har inte något egen bostad ordnad inför utskrivning eller utflyttning. Hit räknas även de personer som skulle ha skrivits ut

eller flyttat ut, men som är kvar på grund av att de inte har någon egen bostad ordnad.

2.3 Långsiktiga boendelösningar – situation 3

En person bor i en boendelösning som kommunen har ordnat (t.ex. försökslägenhet, träningslägenhet, socialt/kommunalt kontrakt) på grund av att personen inte får tillgång till en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden. Det handlar om boendelösningar med någon form av hyresavtal där boendet är förenat med tillsyn och/eller särskilda villkor eller regler.

2.4 Eget ordnat kortsiktigt boende – situation 4

En person bor tillfälligt och kontraktslöst hos vänner, bekanta, familj eller släktingar eller har ett tillfälligt (kortare än tre månader) inneboende- eller andrahandskontrakt hos släkt, vänner eller andra privatpersoner. Personen ska ha varit i kontakt med socialtjänst eller annan stödgivande verksamhet av detta skäl.

3 Nationella hemlöshetssamordnarens rapport

Utifrån regeringens hemlöshetsstrategi 2007-2009, tillsattes den 1 januari 2012 en nationell hemlöshetssamordnare med uppgift att ge kommunerna stöd i arbetet med att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. I hemlöshetssamordnarens slutrapport "Bostad sökes" (2014) redogörs för slutsatser efter besök i 39 olika kommuner.

Enligt slutrapporten råder bostadsbrist i många kommuner. De senaste åren har bostadsmarknaden förändrats mycket och bristen på framför allt hyresrätter med överkomliga hyresnivåer påverkar möjligheterna att få tillträde till den ordinarie bostadsmarknaden. Kraven på hyresgäster, både hos privata fastighetsägare och hos kommunala allmännyttiga bostadsbolag, har skärpts de senaste åren. Detta riskerar att stänga ute flera grupper i samhället som inte blir godkända som hyresgäster. De ökade kraven kan bland annat handla om att hyresvärdarna inte godkänner försörjningsstöd, aktivitetsersättning och liknande som inkomst, att bruttoinkomsten ska vara minst tre gånger årshyran, att den potentiella hyresgästen inte får ha betalningsanmärkningar och måste ha goda boendereferenser. Det resulterar i att personer som tidigare har kunnat kvalificera sig för att få en egen bostad inte längre gör det, och de vänder sig då till kommunen för att försöka få hjälp med att finna ett boende.

Det har blivit en ökad konkurrens om de befintliga bostäderna mellan olika grupper som saknar tidigare boendereferenser eller av andra skäl befinner sig långt ifrån den ordinarie bostadsmarknaden; unga personer, nyanlända invandrare, personer med bristande ekonomi, ensamstående föräldrar samt personer som inte har något ordnat boende efter utskrivning från kriminalvård, behandlingshem och liknande.

Hemlöshetssamordnarens utredning visar att bostadsbristen i många fall leder till att personer blir kvar en längre tid på exempelvis behandlingshem eller kvinnojour än vad som var avsett. Detta är negativt både för individerna och för kommunernas ekonomi. Flera kommuner uppger att de numera får använda sig av vandrarhem och hotell i större utsträckning på grund av den allt mer ansträngda bostadsmarknaden. Många kvinnor på kvinnojouren eller skyddat boende har svårt att komma vidare till ett eget tryggt boende. Detta kan ibland innebära att de får stanna kvar i jourboendet en längre tid än avsett. Risken finns också att de på grund av den rådande bostadssituationen går tillbaka till den destruktiva relation de levde i tidigare.

Som en följd av bostadsbristen är trångboddhet ett växande problem. Problematiken gäller i många fall nyanlända invandrare i eget boende (s.k. EBO), som av olika anledningar flyttar in hos släktingar, vänner eller bekanta. Trångboddhet riskerar i förlängningen att ge upphov till andra problem, framför allt för de berörda individerna, men även då det gäller det ökade slitaget på bostäderna. Det är mycket viktigt att särskilt beakta barnens situation i dessa lägen. Till exempel kan det vara mycket svårt för barn i skolåldern att få tillräckligt med utrymme och lugn och ro för läsläsning om familjen lever under samma tak som en eller flera andra familjer på liten yta. Antalet barn som befinner sig i akuta boendelösningar, som vandrarhem och hotell, ökar också. Det är ofta mer omvälvande för ett barn att bryta upp och flytta från sin bostad, än vad det är för en vuxen. När familjer med barn behöver socialtjänstens hjälp med att finna en bostad, måste målet vara att denna ska vara så permanent och normaliserad som möjligt.

Hemlöshetssamordnarens bedömning är att de samhällsekonomiska kostnaderna för hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden behöver utredas, för att ge underlag för arbetet och underlätta prioriteringar. I analysen skulle bland annat kunna ingå kommunernas kostnader för särskilda boendelösningar för personer som inte blir godkända som hyresgäster på den ordinarie bostadsmarknaden, samt extra kostnader då det inte finns något eget ordnat boende inför utskrivning från exempelvis HVB-hem och skyddat boende.

4 Riktlinjer för bostadsförsörjningen i Sundbybergs stad

Enligt stadens översiktsplan (antagen den 25 mars 2015) ska blandade boende- och upplåtelseformer finnas inom stadens samtliga bostadsområden, så att de boende kan välja den form som önskas. Det ska finnas möjlighet till boendekarriär som innebär att det ska gå att bo i Sundbyberg hela livet. Boende- och upplåtelseformer ska finnas för alla skeden i livet. Sundbybergs stad ska sträva efter att öka integrationen i staden. De grupper som särskilt ska uppmärksammas när det gäller behov av bostäder är äldre, personer med funktionsnedsättning, ungdomar, studerande samt flyktingar. Staden ska samverka med de boende och andra aktörer på bostadsmarknaden för att tillgodose behovet av ett anpassat boende för de prioriterade grupperna.

5 Kommunens formella ansvar

Enligt FN:s barnkonvention ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla beslut som rör barn och enligt 3 kap. 2 § socialtjänstlagen ska socialtjänsten *främja* den enskildes rätt till bostad. I lagstiftningen finns dock ingen generell *skyldighet* för kommunen att tillhandahålla en bostad eller att hjälpa till med bostad vid akut bostadslöshet. Undantagna är tre särskilda grupper, som har en lagstadgad rätt till bostad:

- Personer med omfattande funktionshinder.
- Äldre personer som är i behov av särskilt boende.
- Personer som söker asyl i Sverige.

Det åligger alltså den enskilda individen att ansvara för sin boendesituation, genom att till exempel ställa sig i bostadskö, söka andrahandskontrakt och vid behov söka bostad på annan ort än där man vistas. Personer från andra EU-länder har rätt att vistas i Sverige, genom reglerna om den fria rörligheten. Denna rättighet förutsätter dock att personen har en egen försörjning. Kommunens arbete med utsatta EES-medborgare som saknar ordnat boende i Sverige rymms därmed inte i definitionen för insatser mot hemlöshet och omfattas inte av handlingsplanen mot hemlöshet.

6 Insatser mot hemlöshet i Sundbyberg

Insatser mot hemlöshet görs i flera av social- och arbetsmarknadsförvaltningens verksamheter. Några av insatserna har samlats i det sociala boendeteamet. Teamet består av tre och en halv tjänster och ingår i förvaltningens mottagningsenhet.

Sociala boendeteamet arbetar med brukare i akut hemlöshet, som får stöd i olika former av tillfälliga boenden. Teamet arbetar också med stöd till brukare i behov av mer långsiktiga boendelösningar, som sociala kontrakt, med målet att hitta boendelösningar på den ordinarie bostadsmarknaden. Sociala boendeteamet arbetar även med vråkningsförebyggande insatser.

Exempel på andra insatser som görs i förvaltningen är boendestöd och budget- och skuldrådgivning. Kompletterande insatser görs inom de frivilliga organisationerna.

6.1 Tillfälliga akuta boenden

För brukare som hamnat i en akut hemlöshet kan socialtjänsten i vissa fall bistå med ett tillfälligt boende i form av rum på hotell, vandrarhem eller liknande. Ofta rör det sig om kvinnor med svagt socialt nätverk och som har barn. De kan t.ex. ha blivit bostadslösa i samband med en skilsmässa eller efter att ha tvingats flytta ut från ett andrahandsboende. I de fall som brukaren är utsatt för våld i nära relationer, kan det tillfälliga boendet ges i form av ett skyddat boende. För personer som behöver ett skyddat boende utanför den egna kommunen finns även möjlighet att använda insatsen ”boendekedja nordväst”, ett samarbete mellan sju kommuner.

6.2 Sociala kontrakt

Socialt kontrakt är en form av hyreskontrakt som tecknas mellan hyresgästen och socialtjänsten, för lägenheter som socialtjänsten hyr av Förvaltaren AB. Målet är att hyresgästen på sikt ska kunna leva upp till de krav som ställs av hyresvärden för att kunna teckna ett eget förstahandskontrakt. Ett av de krav som hyresvärden för närvarande ställer vid prövningen för ett förstahandskontrakt, är att hyresgästen inte ska vara beroende av ekonomiskt bistånd för sin försörjning. För att minska antalet placeringar i tillfälliga boenden disponerar förvaltningen dessutom tio lägenheter som Förvaltaren AB har lämnat för ett projekt under en tidsbegränsad period. Lägenheterna hyrs ut i andra hand under en viss tid och målgruppen är personer som har bott i tillfälligt boende och som bedöms ha goda möjligheter att bli godkända för ett förstahandskontrakt.

6.3 Vräkningsförebyggande samarbete med bostadsföretag

Ärenden som rör personer som riskerar att bli vräkta hanteras av sociala boendeteamet i samverkan med Kronofogdemyndigheten, hyresvärdarna och olika enheter inom social- och arbetsmarknadsförvaltningen. Om en hyresgäst inte betalat sin hyra får socialtjänsten ett meddelande. Om personen är aktuell inom socialtjänsten lämnas meddelandet till aktuell handläggare och i de fall som det är aktuellt kontaktas även boendestödet.

När socialtjänsten får ett meddelande om att ett datum för vräkning har bestämts, tar sociala boendeteamet alltid kontakt med hyresgästen. I de fall som ärendet rör en barnfamilj görs en orosanmälan till mottagningen. De flesta vräkningsdatum leder inte till en verkställighet, oftast hittar man en lösning innan det går så långt. Ärenden som gäller barnfamiljer som hotas av vräkning är särskilt prioriterade. Arbetet har hittills inneburit att inga barn har blivit akut hemlösa i samband med vräkningsärenden.

6.4 Boendestöd

En viktig del av social- och arbetsmarknadsnämndens insatser mot hemlöshet sker i form av boendestöd till personer som av olika skäl har svårigheter att på egen hand klara av sina dagliga rutiner i hemmet. Utan detta stöd skulle många av dem på kort eller lång sikt riskera att bli hemlösa. De brukare som får boendestöd kan bo i olika bostadsformer, både i hyreslägenheter med förstahandskontrakt och i boendelösningar som tillhandahålls genom socialtjänsten. Lötsjöteamet ansvarar för boendestöd till brukare som bor i sju träningslägenheter och i sex lägenheter i Örboendet.

6.5 Budget- och skuldrådgivning

En yttersta konsekvens av ekonomiska problem, är risken att bli av med sin bostad. Som en förebyggande åtgärd för personer som av olika skäl har svårigheter med sin privatekonomi, erbjuder staden budget- och skuldrådgivning. Rådgivningen är avgiftsfri och målet är att hjälpa till att hitta långsiktiga lösningar på ekonomiska problem. Personer med hyresskulder är prioriterade. Utifrån reglerna i

skuldsaneringslagen kan budget- och skuldrådgivaren även hjälpa till med ansökan om skuldsanering. Ansökan görs till Kronofogdemyndigheten. Den som är skuldsatt och som uppfyller vissa kriterier, kan efter en process som pågår under fem år bli skuldfri.

6.6 Samarbete med frivilliga organisationer

De frivilliga organisationerna utgör ett viktigt komplement till stadens arbete med hemlöshet, genom sitt uppsökande och stödjande arbete. Förvaltningen kan underlätta samarbetet genom ekonomiska bidrag till verksamheten och genom samverkan i lokala nätverk.

7 Hemlöshet i Sundbyberg

7.1 Kronofogdens statistik över vräkningar

I augusti 2014 redovisade Kronofogdemyndigheten en generell minskning av antalet verkställda vräkningar, sett över hela riket, vilket ses som effekter av det vräkningsförebyggande arbetet. Motsvarande trend kan man även se för Sundbyberg.

I Kronofogdemyndighetens statistik redovisas antalet verkställda avhysningar under perioden 2011-2015, per kommun. För Sundbyberg varierade antalet verkställda avhysningar mellan som högst 25 (2012) och som lägst 7 (2015). Under 2015 var antalet registrerade ansökningar om avhysning 33 (mot i genomsnitt 44 under perioden 2011-2015). I Kronofogdemyndighetens statistik över antal barn i Sundbyberg som har varit berörda av avhysning, var det två barn år 2013, ett barn under 2014 och ett barn under 2015.

7.2 Statistik över antal hemlösa i Sundbyberg 2015

De uppgifter om antalet hemlösa i Sundbyberg i socialtjänstens statistik som redovisas i denna del, hämtas dels från samtal med sociala boendeteamet och dels från verksamhetssystemet. I statistiken finns vissa osäkerhetsfaktorer, vilket gör det svårt att ge en tydlig och samlad bild. Detta har att göra med hur verksamhetssystemet är uppbyggt, hur det används och osäkerhet angående i vilken mån alla uppgifter är aktuella och uppdaterade.

Av information som hämtats från verksamhetssystemet framgår att:

- Av missbruksgruppens 85 aktuella ärenden är 32 registrerade som "bostadslös", 13 som "inneboende" och 12 som "socialt kontrakt".
- Av 675 aktuella ärenden i enheten ekonomiskt bistånd, är 55 registrerade som "bostadslösa", 48 som "socialt kontrakt" och 44 som "andrahand".

7.2.1 Akut hemlöshet

Enligt samtal med sociala boendeteamet är för närvarande 20 familjer placerade i någon form av tillfälligt och akut boende. Kostnaden för dessa placeringar är i

genomsnitt cirka 750 kr per familj och dygn. Någon statistik över antalet personer som sover utomhus/i offentliga utrymmen finns inte tillgänglig i nuläget.

7.2.2 Institutionsvistelse och kategoriboende

I kategorin ingår personer som inom tre månader ska skrivas ut från någon form av institutionsvistelse och som inte har något egen bostad ordnad. Någon statistik finns inte tillgänglig i nuläget.

7.2.3 Långsiktiga boendelösningar

För närvarande har staden cirka 150 sociala kontrakt, enligt uppgift från det sociala boendeteamet. Ungefär 60 procent avser barnfamiljer och de resterande är ensamstående som inte har barn boende hos sig. Av dessa är merparten män. Utöver de sociala kontrakten disponeras även tio lägenheter i ett tidsbegränsat projekt. I åtta av dessa lägenheter bor det barnfamiljer, de övriga två är mindre lägenheter.

7.2.4 Eget ordnat kortsiktigt boende

Antalet personer som bor inneboende har ökat under de senaste åren. Detta framgår på en övergripande nivå i den nationella hemlöshetssamordnarens rapport.

I Sundbyberg har det skett en befolkningsökning även i de stadsdelar som har haft en liten nyproduktion av bostäder, vilket talar för att antalet personer som är inneboende har ökat. Någon statistik över det samlade antalet hyresgäster som kan betraktas som hemlösa utifrån det fjärde kriteriet finns inte tillgänglig i nuläget.

7.2.5 Uppföljning av statistik kring hemlöshet

Det finns i nuläget vissa statistiska uppgifter som är väl definierade och som det finns anledning att fortsätta att följa över tid. Exempel på det är Kronofogdens statistik över avhysningar. Vi bör även följa förvaltningens egen statistik beträffande antalet hushåll som befinner sig i någon form av tillfälligt och akut boende samt antalet sociala kontrakt.